

жні. В кожному класі є учні, які хоча прямо і не показують своєї відрази до музики, проте стикаються з деяким опором: такі натури нехудожні, і за це не слід їм дорікати. Вони, на думку педагога, можуть носити у своїй душі такі ж світлі почуття, як і натури художні, але мають меншу потребу показувати і виражати свої почуття. Зосереджуючи увагу на таких дітях, П.Г. Редкін зауважував, що слід працювати з такими дітьми і виводити їх із внутрішнього зосередження, розкривати їхні глибинні душевні почуття. Більш дієздатним для цього є спів хором, оскільки “діти не відважуються співати поодиноці, однак з іншими співають доволі жваво” [2, с. 157].

Є в класі й такі діти, наголошував П.Г. Редкін, про почуття яких не можна сказати, що вони більш глибокі чи сильніші, але вони мають потребу їх виразити, повідомити всім про свої внутрішні почуття – це, на думку педагога, натури художні. Спів у хорі на них впливає благотворно: пом’якшує різкість, грубість, виховує стриманість. Таким чином, переконавшись у важливому значенні співів, педагог зауважував, що це є справжнім підґрунтям духовного збагачення людини та важливим і значущим у формуванні індивідуальної естетичної культури. Зрівноважування сил поєднує волю кожного окремого співака в спільну волю; почуття одного учня запалюється почуттям іншого, “збирається в одне ціле і розливається однаково, як на всіх, так і на кожного”. Проте, наголошував П.Г. Редкін, тут важливо вчителю бути уважним до кожної окремої особистості, розвиваючи саме її індивідуальність.

Отже, з вищезазначеного можна зробити певні **висновки**, що принципи індивідуального підходу в естетичному вихованні дитини, за П.Г. Редкіним, тісно пов’язані з принципом природовідповідності. Основний зміст цього розкривається в урахуванні вікових та індивідуальних особливостей дітей. Реалізація цього принципу означає, що умови роботи в колективі повинні використовуватись для того, щоб забезпечити повноцінну активність кожного учня у засвоєнні ним знань, умінь і навичок (заохочення, навіювання віри, упевненості у своїх силах, взаємодопомога тощо). Таким чином, педагогічні настанови видатного педагога є актуальними для сьогодення, оскільки, на нашу думку, ґрунтуються на прагненні якнайкраще розвинути творчі сили і здібності кожного вихованця на основі глибокого знання індивідуальних особливостей, духовного світу, інтересів, прагнень, здібностей і можливостей особистості, здатні розвинути в кожній дитині етичну свободу, самостійність, індивідуальні естетичні здібності тощо. “Хто не зігрітий цією ідеєю, той не може називатися вихователем у повному розумінні цього слова” [1, с. 28].

Література

1. Редкін П.Г. Перше знайомство дітей з природою / П.Г. Редкін // Сім’я і школа. – 1971. – № 3. – С. 28.
2. Редкин П.Г. Избранные педагогические сочинения / П.Г. Редкин. – М. : Учпедгиз, 1958. – С. 117–118; 120; 126; 152; 155; 157.
3. Закон України “Про загальну середню освіту” із змінами від 4 червня 2008 р. № 651-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.osvita.org.ua/pravo/law_02/part_03.html.

ХАРКІВСЬКА А.А.

РОЛЬ КМСОНП ТА СИСТЕМИ ЗАЛІКОВИХ ОДИНИЦЬ У ПІДВИЩЕННІ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У комюніке Берлінської конференції (2003) підкреслюється важливість усіх елементів Болонського процесу для створення загальноєвропейського простору вищої освіти, особлива увага приділяється розвитку ефективних систем забезпе-

чення якості освіти. Міністри зобов'язалися підтримувати подальший розвиток системи забезпечення якості на рівні ВНЗ, на національному й загальноєвропейському рівнях як основи інтеграційних процесів у сфері вищої освіти.

Мета вищої освіти на сучасному етапі полягає в підготовці фахівців, які мають перейти від індустріального до інформаційно-технологічного простору на основі інноваційності навчання та зумовлена впровадженням кредитно-модульної системи. У зв'язку з цим педагогічна діяльність набуває нових якостей, реалізуючи таким чином традиційну систему навчання. Тому для науковців і тих, хто цікавиться освітніми процесами в Україні, набуло актуальності питання порівняння новітньої й традиційної систем організації навчального процесу для визначення проблем, які виникають у навчальному процесі, і позитивних результатів, на яких варто акцентувати увагу.

Апробація моделі здійснювалася у великій кількості ВНЗ. Варто зазначити, що наявні значні і позитивні зміни як наслідок трансформації системи освіти в результаті проведення такого експерименту. Вітчизняні вчені (Р. Басій, Г. Кир'якулов, О. Зенін, Е. Крюков, Ю. Борисова, В. Васильєв, О. Дікова-Фаворська, Г. Мошковська, С. Забара, В. Кремень, М. Степко, Я. Болюбаш, В. Шинкарук, В. Грубінко, І. Бабин, М. Павлович, Т. Цукатова) активно досліджують питання впровадження кредитно-модульної системи навчання, проблеми та зрушення у зв'язку із зазначеним, підвищення якості української освіти, конкурентоспроможності майбутніх фахівців. КМСОНП активно впроваджується в навчальний процес, поступово реформуючи існуючу систему навчання. Це спричиняє виникнення низки питань у сьогоденні, які маємо намір розглянути у статті в контексті загальної проблеми – переходу від традиційної системи навчання до кредитно-модульної як перспективної й обов'язкової умови входження України в європейський освітній простір.

Вітчизняні вчені О. Дікова-Фаворська і Г. Мошковська визначають такі проблеми, пов'язані з новаторством у вищій освіті: ускладнення діяльності з розроблення курсів у зв'язку із швидким розвитком технологічної основи навчання; необхідність спеціальних навичок і прийомів у викладачів ВНЗ для розроблення навчальних курсів; посилення вимог до якості навчальних матеріалів у зв'язку з відкритістю доступу до них, посилення контролю за їх якістю; посилення функції підтримки студента, допомога йому в організації індивідуального навчального процесу; обов'язкова наявність зворотного зв'язку викладача з кожним студентом, що навчається за КМСОНП.

Мета статті – проаналізувати розвиток системи накопичення ECTS кредитів як інструмент забезпечення якості освіти; висвітлити результати аналізу й узагальнення підходів до впровадження КМСОНП у навчальний процес.

Відповідно до принципу інституційної автономії основна відповідальність за забезпечення якості лежить на кожному вищому навчальному закладі. І це є найважливішою умовою успішного формування національних систем з забезпечення якості вищої освіти, які мають включати: визначення обов'язків органів, що беруть у цьому участь, і установ; оцінювання освітніх програм і ВНЗ, включаючи внутрішню та зовнішню оцінку, участь студентів і публікацію результатів; систему акредитації, атестації й зіставних процедур; міжнародне партнерство, співпраця та створення агенцій, що спеціалізуються на визначенні освіти.

В основу кредитно-модульного навчання з рейтинговим оцінюванням, що пропонується Болонською декларацією, покладено такі принципи [1]: моніторинг

якості освіти має бути повним, постійним, прозорим, об'єктивним; критерії оцінювання повинні бути зрозумілими й відповідати поставленим цілям; результати рейтингового оцінювання мають висвітлюватися в засобах масової інформації; розробляти, апробувати та впроваджувати в Україні принципи міжнародної експертизи й системи рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів з використанням методик, накопичених ЮНЕСКО; брати участь у створенні в Україні сучасної інформаційної інфраструктури з розгалуженою мережею інформаційних зв'язків і розподіленими системами обробки даних, розроблення інформаційних ресурсів у галузі освіти, її інтеграція до Європейського, світового простору; сприяти об'єднанню національної системи освіти й науки в Європейський простір з єдиними вимогами, критеріями і стандартами, що сприяють європейській співпраці щодо забезпечення якості освіти та усуненню наявних перепон на шляху мобільності студентів, викладачів, дослідників і управлінців вищої школи.

У рамках Болонського процесу була проведена щорічна конференція Асоціації європейських університетів, присвячена критичному аналізу результатів упровадження системи залікових одиниць у вищих освітніх установах Європи. Якщо пригадати, що спочатку ECTS розглядали як засіб розширення мобільності студентів і створення привабливості європейської системи освіти, то серед усіх питань значна увага була приділена не тільки розвитку системи накопичення кредитів протягом усього періоду навчання, а й визначенню результатів навчання, становленню Європейської системи перекладу кредитів як інструменту забезпечення якості освіти, процесу розвитку й удосконалення ECTS, розширенню переліку цілей і завдань її введення [2, с. 103].

При повномасштабному застосуванні в освітній практиці вищої школи система залікових одиниць має багатоцільове призначення й фактично становить основу організації навчального процесу. Її реальні й потенційні можливості в поєднанні з інноваційними освітніми технологіями виявляються в багатьох аспектах діяльності вищих навчальних закладів. Так, зокрема, система залікових одиниць є ефективним механізмом зіставлення кількісних та якісних показників рівня підготовки студентів, надаючи змогу на основі об'єктивних критеріїв встановлювати за підсумками навчання індивідуальний рейтинг кожного студента.

У навчальній роботі система залікових одиниць розглядається як інструмент підвищення якості освіти. Вона істотно змінює роботу викладачів, спонукаючи їх до постійного самовдосконалення й самонавчання, оновлення методичного забезпечення навчального процесу унаслідок переходу до інноваційних технологій викладу навчального матеріалу, регулярного індивідуального консультування студентів [3, с. 68].

Організаційно-методичне забезпечення самостійної роботи студентів. У Болонських документах акцентується увага на збільшенні годин самостійної роботи студентів як факторі, що сприяє широкомасштабному введенню кредитної системи. Не є таємницею, що вміння наших студентів працювати самостійно не досягають достатнього рівня, тому викладацькому складу необхідно методично й технічно забезпечити самостійність студентів, постійно контролювати їх роботу. Керуючись цією метою, у Харківському гуманітарно-педагогічному інституті визначили вимоги до поточних атестацій, що детально регламентують роботу студента протягом семестру, та бальні оцінки до них [4, с. 32].

На основі загальної схеми, рекомендованої по інституту, кожна кафедра визначає оцінювальні види навчальної роботи з урахуванням специфіки дисципліни,

що викладається, і розробляє для студентів детальний календарний план звітності за кожний вид навчальної роботи. Наявність такого алгоритму важлива, враховуючи невміння багатьох студентів раціонально організувати та розподіляти свою самостійну роботу. Підсумки поточної атестації підбиваються два рази на семестр. Бальна оцінка з дисципліни являє собою суму балів, отриманих студентом у результаті роботи протягом семестру, включаючи самостійну роботу (поточна успішність: максимум 60 балів), і балів, отриманих на іспиті (заліку) (максимум 40 балів).

Перехід на систему залікових одиниць позначився й на роботі кожного студента. Збільшення ролі постійних самостійних занять стимулює студентів до опанування різних способів пошуку та збору необхідної інформації з дисциплін, що вивчаються, методів їх аналітичного осмислення з метою отримання нових знань.

Формування студентами на основі навчальних планів індивідуальних освітніх програм істотно впливає на особисту мотивацію в навчанні, розвиток нових, ефективніших методів поточного контролю знань, сприяє підвищенню якості засвоєння навчальних предметів.

Використання модульної структури навчальних курсів дає змогу істотно зменшити час екзаменаційних сесій, скорочуючи їх тривалість, а деколи й зовсім відмовитися від “сесійних” форм контролю знань. Введення системи залікових одиниць супроводжується інтенсифікацією навчального процесу, вимагаючи підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу. При цьому у викладацькому навантаженні зростає питома вага методичної складової. Виникає необхідність внесення доповнень до навчальних планів, уточнення й узгодження змісту різних навчальних дисциплін, впровадження елементів компетентнісного підходу.

Проте слід пам'ятати, що для вітчизняної системи освіти головним інструментом контролю якості підготовки фахівців залишається Державний освітній стандарт, який для кожного напрямку й спеціальності встановлює вимоги до кадрового, навчально-методичного та матеріально-технічного забезпечення навчального процесу, професійної підготовленості й підсумкової державної атестації випускника. Так, наприклад, освітня програма магістерського рівня повинна забезпечити готовність випускника магістрату до діяльності, що вимагає поглибленої фундаментальної й професійної підготовки, зокрема до науково-дослідної роботи (а за умови оволодіння відповідною освітньо-професійною програмою педагогічного профілю – до педагогічної діяльності).

Слід звернути увагу, що нелінійна організація навчального процесу може призвести до порушення системності навчання за умови вільного складання студентом власної траєкторії навчання. Це призведе до послаблення зв'язків між тим, хто навчається, та певною кафедрою й викладачем. Реалізуючи в рамках профільного підходу певну варіативність навчальної траєкторії, важко зберегти кафедру як структурну й організовану одиницю. Їй належить важлива роль у формуванні та підтримці наукових шкіл і методики викладання дисципліни.

Випускова кафедра повинна відігравати роль тьютера, допомагаючи студенту формувати навчальну траєкторію після закінчення профільної чи бакалаврської підготовки. Це найбільш актуально для магістерських програм. Сотні індивідуальних планів магістрів свідчать про наявність пластичних навчальних траєкторій і саме випускова кафедра допомагає в її формуванні.

При переході від “синхронної”, або “лінійної”, системи навчання (коли студенти вивчають дисципліни освітньої програми в певній послідовності) до “асинх-

ронної”, або “нелінійної” (коли кожен студент дістає можливість формувати індивідуальну освітню програму), саме в початковий період виникає реальна загроза зниження якості навчання. Це пов’язано, передусім, із недостатньою спрацьованістю ефективних методів організації самостійної роботи студентів, необхідністю освоєння нових інформаційних джерел і створення нових освітніх технологій, формуванням нових організаційних структур і відпрацюванням можливих механізмів їх взаємодії. Перехід на систему залікових одиниць потребує великої підготовчої роботи.

Ситуація ускладнюється ще й тим, що останніми роками якість освіти з ряду об’єктивних причин знижується. Це пов’язано зі збільшенням студентського контингенту без істотного нарощування основних фондів, які мають у своєму розпорядженні вищі навчальні заклади, недостатньо енергійним оновленням лабораторного обладнання, низьким соціальним статусом викладача вищої школи тощо. Не слід сподіватися, що перехід на систему залікових одиниць виправить цю ситуацію, але при кваліфікованому повномасштабному розгортанні цієї системи й ефективному використанні її організаційно-технологічного потенціалу в університетах з’являться додаткові можливості для конструктивного впливу для вирішення питань забезпечення якості підготовки фахівців.

Перевагами української системи освіти залишаються фундаментальність, системність, науковість і практична спрямованість. Отже, введення системи залікових одиниць слід розглянути, перш за все, з цих позицій.

Фундаментальність та системність освіти забезпечуються державними освітніми стандартами й навчальними планами, що становлять організаційну основу навчального процесу. Вища освіта є професійною, що передбачає здобуття кваліфікації після засвоєння будь-якої з основних освітніх програм вищої школи.

При модульній організації навчального процесу наявність великої кількості навчальних дисциплін ускладнює переведення академічних годин у кредити з орієнтацією на ECTS. При розподілі 60 значних одиниць на рік між дисциплінами навчального плану деякі отримують по 1,5–2 одиниці, найбільш об’ємні курси – 4. У системі ECTS, що діє в західних країнах, на один предмет припадає в середньому 5–8 кредитів. Це пов’язано з модульною організацією навчального процесу. Широке впровадження модульної системи вказує на відмову від предметного викладання, проте наші національні навчальні стандарти складені предметно. При цьому фундамент повинен залишатися обов’язковим для будь-якої освітньої програми вищої професійної освіти, а його структура і зміст, як і раніше, визначатися державними освітніми стандартами за всіма напрямками і спеціальностями [5, с. 156].

Введення системи залікових одиниць висуває на перший план проблему міждисциплінарності значної частини освітніх програм, але в постановці, незвичайній для нашої освітньої системи. Фактично йдеться про загальноосвітню універсальність програм, а не про міждисциплінарну професійну освіту, яка не передбачає здобуття широкої загальної освіти, спрямована на формування нових спеціальностей на стику різних наук.

Таким чином, оцінюючи можливості системи залікових одиниць як інструменту підвищення якості освіти, необхідно мати на увазі не тільки її організаційно-технологічні переваги порівняно з традиційними формами організації навчального процесу, але й можливий вплив на ключові властивості освіти, її фундаментальність, науковість і системність, орієнтовані на здобуття випускником певної кваліфікації.

Якість освітньої програми багато в чому залежить від розстановки змістовних і структурних пріоритетів при її формуванні. Важливого значення набуває кваліфікований опис навчальних курсів за рівнями навчання, визначення “вагових коефіцієнтів”, різних циклів дисциплін в освітніх програмах різного рівня. Не менш істотними є внутрішня структура циклів і визначення структури кожної дисципліни за видами занять: аудиторних (лекції, семінари, практичні заняття, лабораторні роботи тощо) і позааудиторних (реферати, курсові роботи, бібліотечні дні, робота в комп’ютерних класах тощо). Все це повинно знайти відображення в залікових одиницях, які описують кожен навчальний курс, кожну дисципліну й узагалі визначають трудомісткість усієї освітньої програми.

Висновки. Проблеми якості освіти, що виникли при введенні системи залікових одиниць, можуть бути позитивно вирішені лише в тому разі, якщо перехід на нову форму організації навчального процесу не стане черговим імітаційним заходом, а передбачатиме повномасштабне її застосування на основі вже наявної у ВНЗ сучасної системи управління навчальним процесом, гармонізованої як на організаційно-технічному, так і на економічному рівнях.

Система залікових одиниць – це певна філософія освіти, що орієнтована на перехід освітніх установ від колективістських до індивідуалістичних форм навчання.

Література

1. Болонський процес. Матеріали Центру міжнародних проектів “Євроосвіта”.
2. Вища освіта України в парадигмі євроінтеграції (курс лекцій) : навч. посіб. для студентів / Г.Ф. Пономарьова, А.А. Харківська, Т.В. Отрошко. – Х., 2008. – 334 с.
3. Гончаров С.М. Вища освіта України і Болонський процес / С.М. Гончаров, В.С. Мошинський. – Рівне : НУВГП, 2004. – 142 с.
4. Положення про організацію навчального процесу підготовки фахівців за кредитно-модульною системою: Протокол № 10 від 15.05.2007 р. – Х. : Харківський гуманітарно-педагогічний інститут, 2007. – 44 с.
5. Мороз І.В. Педагогічні умови запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу : монографія / І.В. Мороз. – К. : ТОВ “Освіта України”, 2005. – 279 с.

ЧЕВИЧЕЛОВА О.О.

ІНОЗЕМНА МОВА ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

На початку ХХІ ст. соціокультурний розвиток визначив закріплення складної та суперечливої тенденції, що дістала назву “глобалізація”. До важливих векторів глобалізаційних процесів належить освіта, яка не тільки не залишається осторонь, а й активно залучається до них. Прискорення процесів глобалізації в економіці й політиці висувають нові вимоги до структури та якості освіти. Інтернаціоналізація вищої освіти – об’єктивний наслідок глобалізації сучасного світу й водночас значний ресурс прискорення інтеграції суспільного та економічного життя, усунення національної відокремленості. Глобалізація ставить перед університетами завдання підготовки до діяльності в умовах інтегрованих ринків праці. Орієнтована на ринок вища школа потребує змін навчальних програм, скорочення обсягу універсальної гуманітарної освіти, посилення професійного, спеціалізованого навчання. Відтак, актуальним є з’ясування тенденцій розвитку вищої освіти в умовах культурної глобалізації та її наслідків, а також визначення передумов успішної інтернаціоналізації вищої школи, до яких, насамперед, належить знання іноземних мов.